

ČÍSLO 2
LÉTO 2010

extra ligové noviny

LIGA LIDSKÝCH PRÁV

téma

police a lidská práva — jak jsme na tom dnes?

Michal Tošovský, projektový manažer Centra pro rozvoj policejní práce, ProPolice

kde je zakopaný policejní pes

Za uplynulé dvě dekady prošla policie v Česku řadou zásadních reforem, které z ní dělají moderní sbor, v dobrém slova smyslu poplatný své době. Přesto, že policisté a policistky jistě dělají, co je v jejich silách, výhrady v některých oblastech působení Policie ČR přetrvávají.

Na prvním místě se sluší zmínit lidskoprávní výtky, směřující k excesům jednotlivých policistů i nejrůznějším systémovým „prohřeškům“. Policie to schytává i za korupci a neschopnost ji vyšetřovat – ať ve svých vlastních řadách, nebo tehdy, když začíná ukazovat do vyšších společenských pater.

Univerzální lék na tyto neduhy sice neexistuje, ale návrhy léčby mají obvykle společného jmenovatele – nezávislost. Tu nezávislost inspekce na policii či resortu vnitra, onde nezávislost policie na tom, která politická strana zrovna ovládá ministerstvo. Když se najdou nezávislí policisté, v rozletu je jako na potvoru zastaví závislý státní zástupce. Současná vláda má v tomto směru velké plány, nechme se překvapit, co z nich zbuduje.

Fakt, že policisté necítí pro své kroky podporu na straně veřejnosti, je pro mnohé z nich frustrující. Stejně frustrující ale může být i jejich pracovní prostředí. To totiž někdy vykazuje až příliš nezávislosti – na zdravém rozumu. Zdravý rozum a nezávislost k sobě tak nějak patří a těžko mohou existovat jeden bez druhého.

Stejně, jako je naprosto logické, že kvalitní veřejná kontrola činnosti policie může být zajištěna jenom tehdy, budou-li odstraněny vazby mezi hlídači a hlídanými, mělo by být samozřejmostí i to, že problémy, které dlouhodobě sužují policii a nevyžadují změnu zákona, dokáže policie analyzovat a přijmout taková opatření, aby je odstranila.

To se však vždy neděje, proto dokola slyšíme o bujícím papírování, nebo třeba o tom, že i když mají policisté sloužit veřejnosti, v praxi bývají hodnoceni spíše za vytváření podkladů pro statistiky.

Co z toho plyne? Přinejmenším to, že kvalitní psané normy jsou sice nutnou podmínkou, ale samy o sobě nedávají záruku hladkého chodu policie. Zakopaného psa je třeba hledat jinde – v důrazu na prevenci. Prevence je totiž pořád „ten druhý vzadu“, přednost obvykle dostává represe, ač má být na pomyslném žebříčku až nejzazším krokem.

Na rozdíl od prevence sice přináší okamžitě viditelný výsledek, ale ten je zpravidla pouze dílčí, funguje jen v daném případě a stěžejí otřese systémem. Úplně stejně jako pro trestné činy to platí i pro vnitřní fungování policie. I tam je problémům třeba předcházet a hledat vzorce jejich příčin. Nestačí data pouze sbírat, stejně důležité je vhodně je třídit a včas analyzovat. A troufnout si výsledky analýz prosadit v praxi.

Pokud v tom policie nebude důsledná, pojmy jako lidská práva, community policing či prevence trestné činnosti se těžko prosadí do středu pozornosti.

Zuzana Candigliota, právnička Ligy lidských práv

jak nás policie ochraňuje před našimi právy

Od organizace zabývající se lidskými právy, na niž se obrazejí lidé, kteří se setkali s méně nebo i více závažným nezákonným postupem policistů, asi nikdo neočekává, že by na policii pěla jen samou chválu. Od toho je tu například časopis Policista, kde jen těžko narazíte na střelbu do vlastních řad. Naopak trocha kritiky zvenku neškodí a to je právě naše role.

Co vlastně lidé od policie očekávají? Nejspíš to, že bude jednat nejen v souladu se svým okřídleným sloganem „Pomáhat a chránit“, ale také v souladu se zákonem. V zákoně o policii se do-

zvíme, že policie slouží veřejnosti a jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek. Samozřejmostí je zákonná povinnost chovat se zdvořile a nezasahovat nepřiměřeně do práv lidí, jako je například právo na osobní svobodu, soukromí, lidskou důstojnost. V praxi fungování policie ale ne vždy odpovídá literě zákona. Podívejme se tedy, v čem spatřujeme problémy.

Varování: Policejní násilí není trestné!

Neříkáme, že lze zcela zabránit tomu, aby některý policista pochybil, nebo se dokonce dopustil trestného činu. Takové jednání by ale mělo být patřičně prošetřeno a policista spravedlivě potrestán. Policisté by si pak lépe rozmysleli, zda vědomě poruší zákon. V naší zemi však dosud chybí nezávislý orgán, který by protiprávní jednání policistů zkoumal. Vyšetřování trestných činů policistů i jejich kázeňských přestupků je proto tristní.

Nejdříve se pustíme do statistiky. Budete-li si stěžovat, máte pouze asi 13% šanci, že vaše stížnost bude shledána oprávněnou. Takové je totiž dlouhodobé procento stížností, které policie hodnotí jako důvodné. To už máte větší šanci se dostat kupříkladu na pražskou právnickou fakultu. Pro ilustraci si představme, jak někdy může probíhat „nestranné“ prošetření stížnosti. Například při zásahu proti příznavcům squattingu v září 2009 v Praze vyřizoval stížnosti proti zjevně nepřiměřenému použití policejního násilí tentýž policejní funkcionář, který sám zárok policie nařídil. Výsledek šetření nepřekvapí: „Po vyhodnocení nebylo zjištěno žádné protiprávní jednání policistů.“ Stížnost byla tímto prohlášena za nedůvodnou. Jinak však postup policistů posuzoval trestní soudce, podle kterého „*takový policejní zásah historie od roku 1989 nezná*“. Zárok podle něj nebyl vyvážený.

Jestliže však máte podezření, že se policista dopustil trestného činu (v praxi zejména zneužití své pravomoci, úplatkářství, podvodu, ublížení na zdraví či vydírání), pak je šance, že ho dostanete před soud, zhruba jedna ku třem. To je ovšem stále velmi málo. Trestné činy policistů totiž šetří Inspekce policie, která stejně jako sama policie spadá pod ministerstvo vnitra. Policisty tedy vyšetřují zase jen lidé, kteří policii prošli a nadále si udrželi svoje policejní hodnosti. Nikdo jiný totiž u nás v policejní inspek-

ci sloužit nemůže a vyšetřovatelé často nemají velkou motivaci dělat problémy svým bývalým kolegům. Místo toho, aby shromáždili maximum důkazů a posouzení viny či nevinu policisty ponechali soudcům, více než polovina případů se přes policejní inspekci k soudu vůbec nedostane. Příkladů bohužel existuje víc než dost. V květnu tohoto roku na policejní služebně v Aši policista surově zbil muže středního věku, a to za přihlížení svých loajálních kolegů. Přestože muž tento čin okamžitě oznámil, Inspekce policie se téměř tři měsíce vůbec neobtěžovala pachatele vyslechnout, naopak. Jako první věc označila ve spise barevným zvýrazňovačem ty údaje, které měly znevěrohodnit oběť činu.

Neschopnost či, lépe řečeno, nechota policejní inspekce dopátrat se pachatelů trestných činů ve vlastních řadách se dobře ukázala také při vyšetřování brutálního násilí policistů na Czech-Teku v roce 2005. Přestože poškození v jednom z případů dodali pět ze šesti čísel identifikačního čísla násilného policisty, inspekce jej údajně nebyla schopna vypátrat. Poté, co Liga podala stížnosti, sice dotyčného nakonec našla, ale vymyslela si jiný důvod pro odložení věci. I přes obsáhlou dokumentaci nebyl podle našich informací žádný z policistů za spáchané násilí odsouzen. Přesto bývalý ministr Bublan nedávno do televize uvedl nepravdivou informaci, že „v mnoha případech došlo i k odsouzení a potrestání“.

Ještě složitější bývá dopátrat se pravdy a spravedlivého potrestání v případech, kdy na policejní stanici zemře člověk. Na řádné vyšetření úmrtí mohou dohlížet jen příbuzní zemřelého, jenže ti většinou zákony neznají a nevědí, jak v takové situaci postupovat. Neziskové organizace žádné kroky podniknout nemohou, protože policie dbá na ochranu osobních údajů oběti. Do spisů je tedy možné nahlédnout pouze prostřednictvím někoho z příbuzných, kteří však mohou být velmi těžko dohledatelní. A proč se prostě nespolehnout na to, že inspekce sama řádně prošetří tyto případy i bez dohledu někoho zvenčí? Podívejme se třeba na případ Slováka, který za podezřelých okolností zemřel v červnu na pražské policejní stanici. Namísto toho, aby tisková mluvčí policie ujistila veřejnost o tom, že případ bude řádně prošetřen, popisovala médiím těžko uvěřitelnou historku

o tom, jak chtěl agresivní cizinec napadnout policistu a dal přitom hlavičku do zdi. I kdyby tomu tak skutečně bylo, mělo by takovému závěru předcházet důkladné šetření.

Varování: Policisté neznají zákon!

Problémem, s nímž se však setkáváme v každodenním životě, je skutečnost, že samotní policisté často neznají zákon. Typickým příkladem jsou protiprávní perlustrace lidí na ulici. Jako důvod člověka legitimovat policistům většinou stačí, že se jim někdo nelíbí nebo se účastní legální demonstrace. Přitom v zákoně jsou uvedeny všechny situace, kdy je tak možné učinit, v jiných případech to prostě možné není.

S legitimováním souvisí i ochrana osobních údajů a soukromí lidí. Nezákoně slídění policistů ve vašich osobních údajích je tolerováno a je zcela beztrestné. To dokládá případ několika policejních funkcionářů, kteří na objednávku neoprávněně získávali z policejních evidencí osobní údaje lidí a bez jejich vědomí informace předávali lidem, kteří na tom měli nekalý zájem. Plzeňský státní zástupce nyní trestní stíhání policistů zastavil. „Očištění“ policisté se tak mohou vrátit do služby a ještě dostanou plat za dobu, kdy byli kvůli trestnímu stíhání mimo službu. O to absurdnější je, že policie ochotně vyšetřuje desítky řadových občanů pro podezření ze spáchaní pomluvy – nesmyslného trestného činu s diskutabilní společenskou nebezpečností.

Protiprávní jednání policie se projevuje rovněž během demonstrací a mítinků. Kromě zmíněných perlustrací si policisté oblíbili zásahy vůči lidem, kteří na demonstraci přišli poklidným způsobem projevit jiný názor. Výjimkou není ani nezákoně rozpouštění demonstrací nebo šikana organizátorů, kteří na shromážděných použili stolky či ozvučovací aparaturu. Naštěstí je zde i místo pro pochvalu, a to pro odbor bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra, který vydal velice rozumné stanovisko k zákonu o právu shromažďovacím. V něm srozumitelně vysvětluje, že zmíněné situace opravdu nejsou důvodem k jakémukoliv zásahu policie.

Doporučení: Stěžujte si a buďte trpěliví!

V případech, že policie poruší některá naše práva, nezbyvá než trpělivě podávat stížnosti a trestní oznámení a dohlížet na jejich vyšetřování. Za nezákoně zásahy policistů je také možné žádat finanční odškodnění a omluvu od státu. Policie by si zase měla srovnat priority – zda je důležitější supermoderní vybavení služben a nová auta, nebo zkvalitnění personálního obsazení policie. Konečně by se také mělo začít pracovat na zřízení nezávislého orgánu pro vyšetřování protiprávních činů policistů. Jen důkladným ctěním zákonů a práv lidí, jakož i nezávislým a transparentním vyšetřováním konkrétních pochybení si může policie získat důvěru občanů.

Dalších šest škol získalo Certifikát Férová škola

Za spravedlivý přístup ke všem dětem bez ohledu na jejich handicapy ocenila Liga lidských práv šest škol. Certifikát Férová škola je od roku 2009 udílen školám podporujícím inkluzivní vzdělávání a respektujícím individuální potřeby každého žáka. Letos přibýlo dalších šest oceněných — Základní škola Mšeno, okres Mělník, Základní škola T. G. Masaryka z Náchoda, Základní a mateřská škola Šarátice a tři břevclavské školy — Slovácká, Komenského a Kpt. Nálepky. Slavnostní ceremoniál doprovázely příspěvky pracovníků ministerstva školství a koordinátorů projektu, nechyběly ani zajímavé prezentace jednotlivých škol. K získání Certifikátu Férová škola musí školské zařízení splňovat řadu kritérií. Mělo by se jednat o školu otevřenou všem bez ohledu na etnický původ, zdravotní handicap či sociální znevýhodnění. Komise se rovněž zajímá o zapojení tematiky lidských práv do výuky, zohlednění multikulturality a boj proti šikaně. Liga lidských práv podporuje zájemce o certifikaci prostřednictvím konzultací, workshopů a přednášek na téma inkluze ve vzdělávání. Projekt dále pokračuje a v současné době se jej účastní osmnáct škol.

Inkluzivní vzdělávání není sci-fi

V červnu proběhla v Praze konference Inkluzivní vzdělávání není sci-fi. Liga ji uspořádala, aby dokázala, že integrace zdravotně či sociálně handicapovaných dětí do běžných škol má smysl a je možné ji realizovat. Sál ministerstva školství v Praze naplnilo asi padesát hostů. Byli mezi nimi zástupci Ligy, odborníci z ministerstva, ředitelé škol a specialisté na pedagogiku. Svůj pohled na inkluzi a zkušenosti s tímto systémem vzdělávání prezentovalo na semináři několik odborníků. V. Hájková a I. Strnadová, docentky Pedagogické fakulty UK, představily výsledky výzkumu, který se zabýval postoji středoškoláků a jejich učitelů ke vzdělávání zdravotně postižených žáků. Právnička Z. Durajová referovala o postavení inkluze v mezinárodněprávních normách a L. Felcmanová z MŠMT prezentovala chystané změny v legislativě. Zkušenosti s inkluzivním vzděláváním ve Velké Británii pak představila H. Vaďurová z MU Brno.

Jennifer Clark, autorka studuje právo na Albany Law School ve státě New York

police misconduct or law enforcement?

Law enforcement is typically the most visible representative of the State. They operate under State authority and statutorily-created powers. And with statutorily-created power comes a close connection to politics. In recent years, the area of policing and human rights has received considerable attention, in part because of police misconduct.

The UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials defines "law enforcement officials" as all officers of the law who exercise police powers, particularly the powers of arrest and detention. While the UN Code of Conduct does not explicitly refer to the use of force, many States grant police officers the authority to exercise force to maintain and uphold laws. The exercise of force is, however, at the police's discretion. Many cases of police misconduct occur during the time of arrest, questioning, and imprisonment. Misconduct is most commonly physical and in the form of beating, sexual assaults and excessive force. Many factors are to be considered when assessing the causes of police brutality and misconduct, including personal biases and

prejudice. Other causes may be benign – the officers may be uninterested, untrained, or even unmotivated.

There is, however, an important balance protecting society and taking advantage of the powers given to police. According to the Universal Declaration of Human Rights, individuals are protected from "arbitrary" arrest, detention, or imprisonment. In the context of detention, the term arbitrary is viewed as the instances where there is no legal basis for detention. International human rights law grants all defendants the right to a fair trial. Despite the right to a fair trial, defendants are often held without due process. The Universal Declaration of Human Rights also grants individuals the right to security, a duty placed on the States. It is the State's job to ensure that human rights standards are upheld.

Amnesty International reports that torture and other forms of ill-treatment are often used alongside detention and imprisonment. Typically, the purpose of the torture and ill-treatment is to obtain a confession or to intimidate prisoners. The most common reasons individuals are subjected to detention and torture include taking part in trade union activities, not using a county's official language, refusing to perform military service, gender or sexual identity and

involvement in non-violent political activities. Human Rights Watch, an international organization, has reported the use of intelligence in the fight against terrorism which was obtained under torture. In June, the organization released a report detailing the cooperative efforts between France, Germany and the UK with foreign intelligence services in countries that are known to implement torture procedures. The three countries use information obtained through torture in their own efforts to combat terrorism. International law forbids the use of torture, thus making this cooperative effort alarming. Even more alarming is that parliamentary oversight of such reliance on torture intelligence is under supervised, meaning there is no way to know what methods have been utilized to obtain information.

Police will always be intertwined with the State and its people and as such, they will always reflect the States' culture and history. If not monitored properly, this intertwined relationship can have severe consequences. Police misconduct should be monitored but so should the State's obligations to maintain peace and order. Police misconduct or law enforcement: you decide.

slovníček

police misconduct zneužívání policejních pravomocí

Code of Conduct for Law Enforcement Officials Kodex chování pro příslušníky donucovacích orgánů (úřední osoby prosazující právo), přijatý Valným shromážděním OSN v roce 1979. Kodexem, který především zdůrazňuje

nutnost dodržovat lidská práva v policejní praxi, by se měly řídit všechny osoby, které vykonávají policejní pravomoci.

powers of arrest and detention pravomoci zatknout a držet ve vazbě

the police's discretion uvážení policie

questioning výslech

imprisonment uvěznění, odnětí svobody

sexual assaults sexuální útoky

arbitrary svévolný

due process řádný proces

ill-treatment špatné zacházení

trade union activities aktivity odborů

intelligence informace, špionáž

intelligence services zpravodaj. služby

to combat terrorism potírat terorismus

parliamentary oversight parlamentní dohled

to be intertwined být propletený, spojený

Kristýna Foukalová, právnička Ligy lidských práv

czech tek 2005 poučení pro policii?

Přiměřeně, přiměřeně. Tato zásada by měla platit nejen v pohádkách, ale i v reálném životě a při jednání veřejných orgánů a nositelů veřejné moci zvláště. Při každém svém jednání by ji měli mít na mysli především policisté, a to tím více, čím podstatněji zasahují do práv jiných lidí.

V těchto dnech uplynulo právě pět let od doby, kdy byla česká společnost svědkem brutálního zásahu Policie ČR na taneční party CzechTek 2005, při níž byly zraněny desítky lidí. Tři z nich – Pavel, Ondřej a Eva – nechťeli, aby se na celou událost postupně jen tak zapomnělo, a ve spolupráci s Ligou se proti nezákonnému průběhu policejní razie ohradili.

Vodní děla, obušky a slzný plyn

Pavel Kuchař a Ondřej Holous byli hned první den party svědky obou policejních zásahů, ke kterým došlo. Odpoledne se na místě začalo objevovat větší množství policistů, od kterých se dozvěděli, že akce je nelegální a že musí odjet. „Běžel jsem se zeptat jednoho z těžkooděnců, co máme dělat v případě, že máme řidiče, který požil alkohol. Bylo mi řečeno, že se máme sbalit a vyčkat v autě do doby, až řidič vystřízliví,“ popisuje počátek celé události Pavel, který jako hasič z povolání zachraňuje každý den lidi i jejich majetky, a dodává: „Poslechli jsme, sklídili všechny své věci a z auta pozorovali dění okolo.“ Na pronajaté louce u Mlýnce na Tachovsku zasahovala proti účastníkům taneční party tisícovka těžkooděnců vybavených slzným plynem, obušky a vodními děly.

Při večerním zásahu policie se ohnisko střetu přesunulo do míst, kde Pavel s Ondřejem v autě dle pokynů policie vyčkávali. Když se v nastalém zmatku pokoušeli zjistit, co mají dělat, přilétly jim znenadání do auta policejní dýmavnice se slzným plynem. „Auto se okamžitě začalo plnit hustým dýmem. Začalo mě všechno pálit, oči mě začaly neskutečně štípat, bohužel jsem se i nadechl, sevřelo se mi hrdlo a nemohl jsem dýchat,“ vzpomíná Pavel. Mladí muži z auta rychle vyskočili a snažili se hořící dýmavnice odstranit.

Policisté stojící okolo je však přímo napadli, kopali je a surově bili obuškem. Naštěstí se jim podařilo utéct. Když se po chvíli vrátili ke svému hořícímu autu, aby uhasili policejní dýmavnice, poznal Pavel policisty, kteří na něj zaútočili, a pokoušel se zjistit jejich identifikační čísla. Když neuspěl, rozhodl se je alespoň vyfotit. Za takovou opovážlivost jej policista „odměnil“ pořádnou dávkou slzného plynu nastříkanou přímo do obličeje. Pavlovi a Ondřejovi se přesto, na rozdíl od mnoha jiných napadených lidí, podařilo utéct a v zadýmeném autě z místa odjet.

Brutalita zametená pod koberec

Kromě případu Pavla a Ondřeje pomáhali právníci Ligy řešit také brutální napadení čtrnáctileté dívky Evy, která se se svými přáteli CzechTeku zúčastnila a při nočním zásahu policistů byla ve tmě napadena tak silně, že na horké léto 2005 těžko někdy zapomene. Jeden z policistů ji při vytlačování z areálu technoparty štítem udeřil tak razantně, že jí pád přivodil komplikovanou vnitřní zlomeninu levého lokte s trvalými následky.

V obou případech Liga podala trestní oznámení na protiprávní činy policistů. K jejich dostatečnému prošetření a potrestání viníků však nedošlo. Obě věci byly odloženy, konkrétní pachatelé v řadách policie oficiálně nalezeni nebyli. Nepomohl ani bohatý důkazní materiál, který zahrnoval například fotografie zasahujícího policisty, na niž bylo možné rozeznat pět ze šesti číslic jeho identifikačního čísla. Žádný efekt bohužel nepřinesly ani opakované stížnosti právníků Ligy na rozhodnutí Inspekce ministra vnitra, jež se tehdy šetřením trestných činů policistů zabývala.

Vyhraný boj Ondřeje a Pavla

Po marné snaze dosáhnout nápravy prostřednictvím trestního soudnictví podali všichni tři mladí lidé s pomocí Ligy v červenci 2007 žaloby na ochranu osobnosti a na náhradu škody

případ

dy k civilnímu soudu. Šlo jim v první řadě o to, aby soud potvrdil protiprávnost policejního zásahu. Zatímco Eva na rozhodnutí stále čeká, Pavel s Ondřejem se letos v červnu satisfakce konečně dočkali. Vrchní soud v Praze jim jako obětem policejního násilí přiznal náhradu nákladů řízení a navíc zvýšil odškodnění na 60 a 40 tisíc korun. Nárok na omluvu a odškodné v celkové výši 30 000 korun jim Městský soud v Praze přiznal už v roce 2008, zároveň ale měli platit část nákladů soudního řízení, proto se proti rozhodnutí odvolali. Část přiznaného odškodného by teď rádi věnovali Lize, která jim bezprostředně po akci nabídla svou pomoc.

V souvislosti se zásahem policie na CzechTeku 2005 požádalo Ligu o pomoc mnoho lidí. Některé případy jsme nemohli dotáhnout do konce kvůli nedůslednosti klientů, jiné byly odloženy a poškození neměli dost síly zkoušet hájit svá práva znovu před civilním soudem. Zřejmě ztratili víru v to, že by brutální násilí napáchané státní mocí mohlo být spravedlivě potrestáno. Díky vítězství Pavla a Ondřeje dnes můžeme říct, že se naštěstí trochu mylili. „Mám z toho dobrý pocit, že se námi mohou lidé inspirovat, že i vůči státu se dá bojovat,“ komentoval pro media Ondřej rozhodnutí soudu.

Jejich případ snad bude znamenat poučení pro policii a vůbec samotný stát. Zároveň také dává české společnosti naději, že ani ozbrojené sbory nemají neomezený monopol na moc a násilí, jak jsme byli zvyklí v dobách minulých. Naopak právě jejich příslušníci musejí lépe než jiní občané znát svá práva i povinnosti a nepřekračovat je. Úctu k základním lidským právům a zásadu, že zákony platí pro všechny, bude Liga hájit i nadále. Věříme, že při vytrvalém úsilí se i pohádkové vize mohou stát skutečností. ■

foto: KIVA, www.kiva.cz

plk. Mgr. Radím Daněk, vedoucí odboru služby pořádkové policie

otázky pro...

...Radíma Daňka z Krajského ředitelství policie Moravskoslezského kraje z odboru služby pořádkové policie

1. Důvěra občanů v policii u nás stále není příliš vysoká. Jak se osvědčilo zavedení hesla „Pomáhat a chránit“, vnímáte nějaké změny? Jakým způsobem dále pracuje policie na tom, aby si získala důvěru občanů?

Základní motto je uvedeno v zákoně o policii, „policie slouží veřejnosti“. Naším cílem je, aby všichni policisté naplňovali smysl těchto slov. Policie si získá důvěru občanů pouze poctivou prací a vstřícností vůči slušným občanům. Policie však nepracuje jen preventivně, ale zákonost si vynucuje i represivně. Proto nikdy nebude mít důvěru občanů vyšší než třeba lékaři nebo učitelé.

2. Občané a úředníci mají určité představy o tom, jak by měla policie zasahovat od shromáždění extremistů, přes akce nejrůznějších menšin až po vyhánění bezdomovců z městských center. Nakolik se tyto tlaky veřejnosti a úřadů projevují při zásazích policie? Mohou ovlivnit rozhodnutí, zda zasáhnout a jakým způsobem?

Policie se při své činnosti řídí zákony. Právo shromažďovací je upraveno z. č. 84/1991 Sb. a je založeno na principu oznamovacím. Při oznámeném i neoznámeném shromáždění plní primární roli obecní úřad, role policie je zde pouze subsidiární. Při shromáždění obecní úřad a policie úzce spolupracují, protože společně zodpovídají za veřejný pořádek na daném teritoriu. Z vlastní zkušenosti, např. při řízení opatření v Krnově, Přerově či Kopřivnici, mohu uvést, že jsem nikdy nezaznamenal tlak samosprávy k provedení zákroku. Vlastní zákrok policie je vždy „ultima ratio“, je to až poslední řešení po vyčerpání všech možných preventivních opatření a vždy směřuje k zabezpečení ochrany života a zdraví osob nebo majetku, který je v daném momentu ohrožen.

3. Z našich zkušeností vyplývá, že lidé tmavší barvy pleti nebo v nestandardním oblečení jsou častěji legitimováni bez udání důvodu nebo se k nim policie chová a priori nezdvořile, například jim tyká nebo dokonce vyhrožuje. Pracuje policie nějak s předsudečným chováním? Řeší se to vůbec?

V minulých letech proběhl masivní nábor k policii, školící střediska byla plně vytížena přípravou nováčků a celoživotní systém vzdělávání byl potlačen do ústraní. V současné době, kdy je nábor zastaven, je připraven nový systém celoživotního vzdělávání, který bude průřezově zaměřen na jednotlivé kategorie policistů. Bude se týkat jak řadových pořádkových policistů, kriminalistů, tak i nižšího a vyššího managementu. Základem u všech bude zvládnutí komunikace v krizových nebo stresových situacích, profesionální etika či znalost právních předpisů.

4. Jsou u policie nějakí zástupci menšin a jaké s nimi máte zkušenosti? U policie mají zástupci menšin velmi malé zastoupení. Svým způsobem většímu podílu menšin brání zákonem stanovené podmínky, které musí uchazeč při přijetí do služebního poměru splnit. Náročné požadavky nesplní také většina občanů ČR. Jiné je to u žen, jejich procento se postupně zvyšuje a mají již své pevné místo u policie. Osobně mám ve svém týmu ženy a jsem s nimi velmi spokojen. V minulosti jsem byl v jednom týmu i s policistou – Romem, avšak musel být propuštěn pro páchaní majetkové trestné činnosti. Osobně bych ve svém týmu přivítal i policisty národnostních menšin. Určitě by byli přínosem pro svou znalost mentality a obvyčejového práva národnostní menšiny.

5. Naše zkušenosti z praxe ukazují, že policisté často neznají dostatečně ani práva a povinnosti občanů, ani ta svá. Nejčastěji například požadují průkaz totožnosti bez zákonného důvodu. V čem si myslíte, že je chyba?

Chyba je v systému vzdělávání a také u samotných policistů. Do současné doby scházel prvek školení a následného prověřování policistů. Na druhé straně někteří policisté neumějí své zákonné požadavky správně zdůvodnit. Na obou problémech se pracuje. V každé firmě najdeme dobrého pracovníka nebo flákače. Policie pracuje na veřejnosti, a proto jsou všechny nedostatky ihned vidět. Musíme vyvinout ještě větší energii, aby „úletů“ policistů bylo co nejméně.

6. Častým problémem jsou také nezákonné výzvy ze strany policistů. Co má dělat takový občan, který je policistou nucen něco udělat i přes to, že policista nemá právo po něm nic takového žádat? Má uposlechnout i přes protiprávnost výzvy, nebo se nemusí takové výzvě podrobit?

Pokud to okolnosti dovolují, je policista před provedením úkonu, při němž dochází k přímému vynucování splnění právní povinnosti nebo k přímé ochraně práv za použití síly nebo hrozby jejího použití (dále jen „zákrok“), povinen použít slova „Jménem zákona!“ a odpovídající výzvy (§ 10 odst. 5 z. č. 283/2008 Sb.). Policista musí, pokud to situace dovolí, občana poučit o jeho právech a povinnostech (viz § 13 z. č.

283/2008 Sb.). Osobně doporučuji vždy policistovi uposlechnout, nehrotit situaci a poté upozornit na případnou nezákonnost postupu policisty. Jsou případy, kdy dojde také k záměně osob. Občan, který je policií vyzván k určitému úkonu, musí ze zákona uposlechnout. Posléze se může vyvinut z případného podezření z protiprávního jednání nebo podat na postup policisty stížnost.

7. Občané jsou stále citlivější na své soukromí a zpracovávání osobních údajů. Můžete nám, prosím, vysvětlit, proč policie natáčí například účastníky pokojných shromáždění či pouhé přihlížejece? Co se s těmito nahrávkami děje? A jak se mohou bránit občané, kteří s natáčením nesouhlasí?

Policie může, je-li to nezbytné pro plnění jejich úkolů, pořizovat zvukové, obrazové nebo jiné záznamy osob a věcí nacházejících se na místech veřejně přístupných a zvukové, obrazové nebo jiné záznamy o průběhu úkonu (§ 62 z. č. 283/2008 Sb.). Obrazové a zvukové záznamy slouží pro dokumentaci protiprávního jednání účastníků shromáždění, ale také případných excesů policistů. Na základě záznamů bylo například vyvráceno tvrzení účastníka demonstrace v Litvínově či Přerově, že mu zranění ruky způsobila policejní rozbuška. Skutečnou příčinou zranění byla exploze vlastní pyrotechniky. Většina záznamů, které nemají důkazní hodnotu, je poté zničena.

8. V naší zemi stále neexistuje nezávislý orgán, který by vyšetřoval trestné činy policistů. Je z vašeho pohledu takový orgán nutný, nebo je dosavadní systém dostačující?

Z mého pohledu je možné zřídit orgán, který by zastřešil všechny ozbrojené sbory, to znamená generální inspekci. Nicméně současný systém je vyhovující a kromě Inspekce MV ČR se na vyšetřování policistů bezprostředně podílí státní zástupce. Není mi znám žádný případ, kde by bylo jen podezření z ovlivnění Inspekce MV ČR. O vině a trestu rozhoduje soud na základě obžaloby podané státním zástupcem.

9. Mnoho lidí se domnívá, že je mezi policisty řada příslušníků extremistických hnutí. Jaká je skutečnost? A jak policie předchází takovým tendencím?

Policista při nástupu k policii prochází náročným výběrovým řízením, jehož součástí je také osobnostní prověrka v místě bydliště či zaměstnání. Prochází zdravotními prověrkami a psychologickými testy. Všechna tato opatření minimalizují možnost napojení policisty na extremistická hnutí. Poté ve služebním procesu je v každodenním kontaktu se svými kolegy a nadřízeným. Není mi osobně znám případ policisty, který byl propuštěn nebo jinak kázeňsky řešen z důvodu sympatií k extremistickým hnutím či napojení na ně.

10. Je něco, co byste jako zástupce policie rád vzkázal čtenářům našich novin?

Osobně bych vám přál jen dobré zkušenosti s prací policie. Pokud se již s policistou setkáte při řešení problému, přidejte k tomu úsměv a vstřícnost. Policista je také jenom člověk, který plní úkoly, jež po něm společnost požaduje. Úsměv a vstřícnost vám vrátí stejnou měrou. Přeji vám pěkný den a úspěšný rok.

víte, jaká máte práva tváří v tvář policii?

Policie mnohdy zneužívá své autority a nejedná s občany v souladu se zákonem. Pro všechny, kterým nejsou práva a povinnosti policie lhostejné, připravila Liga obsáhlý a srozumitelný manuál Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem. Následující test vám bezpečně odhalí, zda byste ji měli pečlivě nastudovat.

1. Městský strážník patří k Policii ČR a má za úkol zejména při svých pochůzkách dohlížet na veřejný pořádek ve městě.
2. Policistu si můžete fotit nebo natáčet na kameru, i když s tím výslovně nesouhlasí.
3. Osoba, která se nachází v jiném městě, než má trvalý pobyt, musí mít vždy s sebou doklad totožnosti. Jinak by mohla dostat pokutu.
4. Policista vás může vyzvat, abyste mu prokázali svou totožnost, pokud o to požádá jiná osoba.
5. Policie může zpracovávat různé informace o vás, ale vy nemáte jak zjistit, o jaké informace se jedná.
6. V některých případech může policista legálně osobu kopat a dát jí pěstí do obličeje.
7. Když na policejní stanici slovně urážíte policistu, můžete v souladu se zákonem skončit v cele až na 24 hodin.
8. Pokud vás policie zajistí nebo zadrží, máte právo mluvit se svým právním zástupcem osobně nebo telefonicky, policie má přítom právo hovor poslouchat.
9. Pokud máte podezření, že policista spáchal trestný čin, nezbude vám nic jiného než to oznámit zase jen policii.
10. Policie může rozpustit demonstraci, pokud nebyla předtím povolena.

správné odpovědi

1. NE. Městský strážník vůbec k Policii ČR nepatří. Jako strážníka městské policie jej zaměstnává obec, na jejímž území působí. Naopak policisté jsou zařazeni k Policii ČR, která působí na celém území republiky. Strážník dohlíží především na dodržování vyhlášek, na dopravu nebo na čistotu v obci. Má podstatně omezenější pravomoci než policista. Například jen policista vás může umístit do cely.
2. ANO. Policista, který je ve službě, vykonává veřejnou moc a vystupuje vůči vám jako úřední osoba. Je zájem na tom, aby jeho práci veřejnost mohla kontrolovat, právě proto musí mít policista na uniformě své identifikační číslo. Není soukromou osobou, která má právo na ochranu svého soukromí. Policistu můžete fotografovat či natáčet a v případě jeho protiprávního jednání můžete záznamy předat kontrolním orgánům.
3. NE. Povinnost mít u sebe občanský průkaz nebo jiný doklad totožnosti neexistuje a nezáleží vůbec na tom, jestli se nacházíte v místě svého bydliště, nebo na jiném místě republiky. Pokud jej tedy u sebe nemáte, nemůže vám z tohoto důvodu hrozit pokuta. V případě potřeby může policista vaši totožnost ověřit i bez dokladů – kontrolou z evidence obyvatel.
4. ANO. Důvody, pro které vás policista může vyzvat, abyste prokázali svou totožnost, jsou stanoveny v zákoně o policii. Patří mezi ně i situace, kdy o to požádá jiná osoba, která na tom má právní zájem. V takovém případě je i tato osoba povinna se policistovi prokázat. Právní zájem může mít například ten, komu jste svou protiprávní činností způsobili nějakou škodu, nebo revizor, který narazí na „černého pasažéra“.
5. NE. Policie sice může zpracovávat vaše nejrůznější osobní údaje, pokud je to nezbytné k plnění jejich úkolů, vy ale máte právo vědět, jaké údaje o vás shromažďuje. Za tím účelem můžete podat písemnou žádost na Policejní prezidium a požádat o bezplatné sdělení, jaké informace o vás policie zpracovává.
6. ANO. Při ochraně bezpečnosti lidí, majetku a veřejného pořádku mohou policisté v některých situacích použít donucovací prostředky vymezené v zákoně. Mezi ně se řadí i údery a kopy. Konkrétní použití donucovacího prostředku musí být přiměřené. V žádném případě vás policisté nemohou kopat nebo bít bezdůvodně, když jim nekladete odpor ani se nechováte násilně či agresivně.
7. ANO. Zákon policistům umožňuje vás omezit na svobodě tzv. zajištěním a umístit vás za tím účelem i do cely, ale jen na nezbytnou dobu, maximálně na 24 hodin. V praxi můžete být za-

jištěni, pokud budete bezprostředně ohrožovat sebe nebo někoho jiného, něčí majetek, nebo pokud budete přistiženi při přestupku a v jeho páčání budete chtít pokračovat. Zajištěn může být i ten, kdo v budově útvaru policie slovně uráží policistu nebo jinou osobu.

8. NE. Pokud vás policie omezí na osobní svobodu, zákon vám garantuje určitá práva. Mezi nimi i právo zajistit si na vlastní náklady právní pomoc a mluvit s právním zástupcem bez přítomnosti třetí osoby. Policisté váš hovor nemohou nijak monitorovat. Právní zástupce, který nemusí být nutně vystudovaný právník, za vámi může přijít osobně, ale můžete s ním hovořit třeba i telefonicky.

9. NE. Trestné činy policistů nevyšetřuje policie sama, ale Inspekce policie. Obě instituce spadají pod ministerstvo vnitra a v inspekci pracují také policisté, proto je vyšetřování trestné činnosti policistů problematické. Pokud se domníváte, že nějaký policista spáchal trestný čin, oznamte to buď přímo Inspekci, nebo státnímu zástupci. Podáte-li oznámení na běžné policejní stanici, i tam ho musejí přijmout a pak jej předat Inspekci.

10. NE. K uskutečnění shromáždění není třeba žádat povolení, svolavatel ale jeho konání musí předem oznámit úřadu, jinak mu hrozí mu pokuta do výše 5.000 Kč. Konání neoznameného shromáždění není samo o sobě důvodem k jeho rozpuštění. Neoznamené shromáždění lze rozpustit ze stejných důvodů jako jakékoli jiné oznamené shromáždění, například pokud účelem shromáždění bude šířit nesnášenlivost vůči menšinám.

Za každou správnou odpověď si přičtěte jeden bod.

vyhodnocení

0—5 Dejte dobrý pozor, abyste se do kontaktu s policistou či strážníkem vůbec nedostali, policie by na vás mohla dříví štípat. Doporučujeme opatřit si ihned manuál Jak si počínat v kontaktu s policistou a strážníkem.

5—9 Vaše znalosti práv a povinností policie sice nejsou špatné, nicméně jisté mezery by bylo třeba vyplnit. Při čtení našeho manuálu si určitě mockrát řeknete: „To si musím zapamatovat!“

10 Gratulujeme! Je vidět, že máte s policií bohaté zkušenosti. Naši příručku nejspíš nepotřebujete, ale zkuste ji prolístovat, jistě se v ní najde něco, co jste nevěděli.

Příručka je zdarma ke stažení na stránkách Ligy www.llp.cz.

vydali jsme

Jak se dohodnout bez soudu nový manuál o mediaci

V nejnovějším z vydaných manuálů se můžete velmi příjemnou a srozumitelnou cestou seznámit s metodou mediace a jejím možným využitím ve zdravotnictví. Mediace je způsob mimosoudního vyrovnání sporů, jehož výsledkem je dohoda mezi stranami. Najít konsenzus pomáhá účastníkům mediace vyškolený nestranný mediátor. Mediace nabízí diskrétnější a zpravidla levnější cestu k vyřešení pře a zároveň hledá způsob, jak vyhovět oběma stranám.

Jak se stát férovou školou I.

Diskriminace ve školství z pohledu práva

Publikace je určená zejména pedagogům a ředitelům základních škol, kterým by měla poskytnout základní přehled o problematice inkluzivního vzdělávání a integrace dětí s handicapem. Najdete v ní srozumitelná vysvětlení právních pojmů a předpisů týkajících se diskriminace, rady, jak začleňovat do běžných tříd děti ze so-

ciálně slabších rodin, a odpovědi na otázky učitelů z praxe. Manuál vydala Liga v rámci projektu Férová škola.

Jak být pacientem v České republice a zachovat si důstojnost medicínské právo v otázkách a odpovědích

Práva žen během těhotenství a porodu, práva rodičů při pobytu dítěte v nemocnici, otázky ohledně pracovní neschopnosti, zdravotnické dokumentace, pojištění či problematiku souhlasu se zákrokem, tato a další témata přibližuje manuál široké veřejnosti. V osmi kapitolách uvádíme odpovědi na téměř šedesát otázek z oblasti medicínského práva.

lidi ligy

FANDÍME SPRAVEDLNOSTI!

LIDI LIGY – Klub přátel Ligy lidských práv

LIDI LIGY je označení pro ty, kteří nám svou pravidelnou podporou pomáhají hájit lidská práva a pracovat na zlepšení kvality života všech lidí v České republice.

PŘIDEJTE SE K LIDEM LIGY A ZÍSKÁTE OD NÁS

- pravidelné informace o naší činnosti
- dvakrát ročně EXTRA Ligové noviny
- pozvánky na společenské akce, veřejné diskuse
- výroční zprávu
- nové publikace zdarma a další dárky

Chcete-li nás podpořit, kontaktujte Petra Jeřábka na telefonu 776 234 446, nebo pište na lidiligy@llp.cz, www.lidiligy.cz

„Jak ilustrují příběhy našich klientů v tomto vydání novin, ani dnes se policii vždy nedaří dodržovat lidská práva. Přitom je mimořádně obtížné získat peníze na financování aktivit, jako je bezplatná právní pomoc obětem policejního násilí nebo připomínkování policejní legislativy. Český stát ani Evropská unie takové projekty nepodporují, proto je pro nás vaše podpora tolik důležitá.“

David Zahumenský, předseda

**VŠEM DÁRCŮM DĚKUJEME ZA POMOC.
NEBÝT LHOSTEJNÝ MÁ SMYSL.**

Tiráž

EXTRA LIGOVÉ NOVINY
Číslo 2, vyšlo v srpnu 2010

Vydává: Liga lidských práv, Burešova 6,
602 00 Brno, IČ: 26600315.
Evidence MK ČR E 19103.
Vychází dvakrát ročně v Brně.

Editor: Magda Kucharičová
Grafika a sazba: Nikola Spratek Poláčková,
www.nikolapolackova.com
Autor kresby na titulní straně: Aleš Čuma

Kontakt: Liga lidských práv, Burešova 6,
602 00 Brno, tel.: +420 545 210 446, fax: +420
545 240 012, e-mail: brno@llp.cz,
www.llp.cz,
www.ferovanemocnice.cz,
www.ferovaskola.cz,
www.lidiligy.cz,
www.reformaopatrovnictví.cz

Fotografie policejního násilí poskytl:
KIVA, www.kiva.cz

EXTRA Ligové noviny
finančně podporuje
Americká ambasáda
v Praze.

Ligu lidských práv podpořili:

